

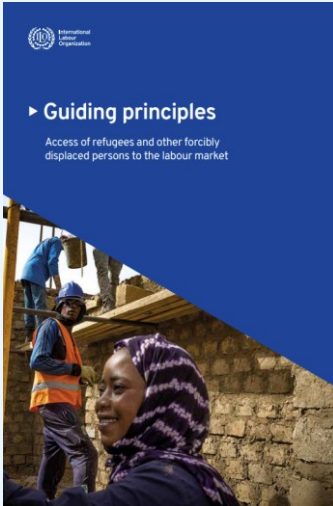
► Mültecilerin ve zorla yerinden edilen diğer kişilerin iş gücü piyasasına katılımı

Türkiye: Fırsat ve muamele eşitliğini güçlendiren Bilgi Merkezleri

Ağustos 2026

ILO'nun Mültecilerin ve Zorla Yerinden Edilen Diğer Kişilerin İşgücü Piyasasına Erişimine İlişkin Rehber İlkeleri, 2016 yılında üçlü bir teknik toplantıda kabul edilmiş olup zorla yerinden edilme durumlarına yönelik politika müdahalelerinin oluşturulması ve ulusal düzeyde üçlü sosyal diyalog yürütülmesi için temel sağlamaktadır.

Mültecilerin ve Zorla Yerinden Edilen Diğer Kişilerin İşgücü Piyasasına Erişimine İlişkin Rehber İlkeler

Rehber İlkeler (GP'ler), işgücü piyasasının işleyişini iyileştirmeye ve vatandaşların yanı sıra mülteciler ile zorla yerinden edilen diğer kişilerin (FDP'ler) insana yakışır işe erişim sürecinde korunmasını sağlamaya yönelik çabaları desteklemektedir. GP'ler; ilgili uluslararası çalışma standartlarına ve evrensel insan hakları belgelerine dayanan, sahada uygulanan iyi uygulamalardan esinlenilmiş, gönüllülük esasına dayalı ve bağlayıcı olmayan bir ilkeler bütünüdür.

Rehber İlkeler altı temel eksen etrafında yapılandırılmıştır:

- A. İşgücü piyasalarına erişime ilişkin yönetim çerçeveleri;
- B. Kapsayıcı işgücü piyasalarına yönelik ekonomi ve istihdam politikaları;
- **C. Çalışma hakları ile fırsat ve muamele eşitliği;**
- D. Ortaklık, koordinasyon ve tutarlılık;
- E. Gönüllü geri dönüş ve geri dönenlerin yeniden entegrasyonu ile
- F. İşgücü hareketliliğine yönelik ek yollar.

Bu bilgi notu, fırsat ve muamele eşitliğiyle ilgili 22 ve 23. ilkelere özel vurgu yaparak Rehber İlkelerin C bölümüne odaklanmaktadır. Türkiye örneğinden hareketle bu bilgi notu, yerelde Bilgilendirme Merkezi (BILMER) olarak adlandırılan Bilgi Merkezlerinin mülteciler ile zorla yerinden edilen diğer kişilerin işgücü piyasasına ilişkin bilgilere ve destek hizmetlerine erişimini nasıl iyileştirebileceğini ve aynı zamanda kayıt altına almanın ve işgücü piyasasına adil ve kapsayıcı katılımın önündeki engelleri nasıl azaltılabileceğini ortaya koymaktadır.

Rehber İlkelere Yakından Bakış

Çalışma hakları ile fırsat ve muamele eşitliğine ilişkin C bölümü uygulamada ne anlama gelmektedir?

Rehber İlke 22 – Üyeler; başta toplumsal cinsiyet eşitliği olmak üzere herkes için fırsat ve muamele eşitliğini teşvik eden, kadınların, gençlerin ve engelli kişilerin özel ihtiyaçlarını gözeterek ve mülteciler ile zorla yerinden edilen diğer kişiler bakımından çalışma yaşamında temel ilkeler ve hakları, çalışma koşullarını, kaliteli kamu hizmetlerine erişimi, ücretleri ve sosyal güvenlik yardımlarından yararlanma hakkını kapsayan ulusal politikalar benimsemeli veya mevcut politikaları güçlendirmelidir. Üyeler ayrıca mültecileri ve zorla yerinden edilen diğer kişileri çalışma hakları ve bu haklara ilişkin korumalar konusunda bilgilendirmelidir.

Rehber İlke 23(d) – **Ulusal politikalar, en azından,** işyerindeki mülteciler ile zorla yerinden edilen diğer kişilerin; asgari ücret, annelik koruması, çalışma süreleri ve iş sağlığı ve güvenliği dâhil olmak üzere ilgili iş mevzuatı kapsamında olmasını ve hakları, yükümlülükleri ve ihlaller karşısında başvurabilecekleri yollar konusunda anlayabilecekleri bir dilde bilgilendirilmelerini sağlayacak tedbirleri içermelidir.

Önemli noktalar:

Türkiye’de geçirdiği 14 yılın ardından 22 yaşındaki Halid Fahil, ilk kez kayıtlı bir işletmenin sahibi oldu. ILO’nun BILMER projesinin desteğiyle artık kendi berber dükkânını gururla işletiyor — kayıtlı istihdamın beraberinde getirdiği haklara, güvenceye ve fırsatlara kavuşmuş durumda. ©Bülent Kulfel/ILO

Temel konu:

- Uluslararası çalışma standartları doğrultusunda kayıt altına almanın önündeki engelleri azaltıp adil katılımı sağlarken, Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin işgücü piyasasına erişiminde fırsat ve muamele eşitliğinin geliştirilmesi.

Başlıca çıkarımlar:

- Türkiye, geçici koruma altındaki Suriyelilere, ev sahibi topluluklara ve işverenlere işgücü piyasasına ilişkin bilgilere, danışmanlık hizmetlerine ve kayıtlı istihdamda geçiş desteğine erişim sağlayan Bilgi Merkezleri aracılığıyla fırsat ve muamele eşitliğini geliştirmeye yönelik hizmet temelli bir model geliştirmiştir.
- Türkiye, bu hizmetleri yerel kurumlar ve güvenilir topluluk kanalları bünyesinde sunarak hedefli erişim çalışmalarının ve uygulamaya dönük desteğin kayıtlı çalışmanın önündeki engelleri nasıl azaltabileceğini, hizmetlerden yararlanma oranını nasıl artırabileceğini ve işgücü piyasasına kapsayıcı katılımı nasıl destekleyebileceğini göstermektedir.

1. Mülteciler ile zorla yerinden edilen diğer kişilerin profili

Türkiye, dünyadaki en büyük Suriyeli nüfusuna ev sahipliği yapmakta olup Suriyeliler, 2011 yılında çatışmaların başlamasının ardından oluşturulan geçici koruma rejimi kapsamında korunmaktadır (bkz. Bilgi kutusu 1). Ülke ayrıca Afganistan ve İran’dan gelenler de dâhil olmak üzere diğer ülkelerden gelen mültecilere ve sığınmacılara ev sahipliği yapmaktadır. 2026 ortası itibarıyla Türkiye’de 2,2 milyondan fazla Suriyeli geçici koruma kapsamında kayıtlıken, sayının

zirveye ulaştığı 2021 yılında Türkiye 3,7 milyondan fazla geçici koruma altındaki Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Yaklaşık yüzde 50'sini kadınlar oluştururken, yüzde 50'si çalışma çağındadır ve nüfusun yaklaşık yarısı 18 yaşın altındadır.¹ Esad rejiminin Aralık 2024'te devrilmesinin ardından Suriye'ye geri dönüşler hızlanmıştır. UNHCR'nin Nisan 2026 verilerine göre Türkiye'den 630.000 Suriyeli geri dönmüştür.²

2. Başlıca gelişmeler: Politika yaklaşımlarının izlenmesi ve uyarlanması

Türkiye, geçici koruma altındaki Suriyelilerin işgücü piyasasına erişimine yönelik gelişmiş bir hukuki ve kurumsal çerçeve oluşturmuştur. Bununla birlikte, kayıt dışı istihdam hâlen yüksek düzeyde seyretmekte ve çok sayıda Suriyeli çalışan düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerde yoğunlaşmaya devam etmektedir. Türkiye'de toplam kayıt dışı istihdam oranının yüzde 27,7 olduğu tahmin edilmektedir.³ Buna karşılık işgücüne katılım, özellikle kadınlar arasında, oldukça düşük düzeyde kalmaktadır: 2022 yılında geçici koruma altındaki 15–64 yaş grubundaki Suriyeli kadınların istihdam oranı yüzde 20'dir.^{4 5} Suriyelilerin kayıtlı istihdama yönelmesini ve kayıt dışı çalışmadan çıkmasını engelleyen çeşitli etkenler bulunmaktadır. Bunlar arasında bilgiye erişimin sınırlı olması, çalışma izni işlemlerinin işveren tarafından yürütülmesi ve kayıtlı istihdama geçildiğinde sosyal yardım haklarının kaybedilmesi yer almaktadır. İşletmelerin kayıtlı hâle gelmesini ise yüksek ruhsatlandırma maliyetleri, çalışanlarla iletişimdeki dil engelleri, iş mevzuatına uyum yükleri ve piyasalara, finansal hizmetlere, kamu alımlarına ve işletme danışmanlığı hizmetlerine erişimin sınırlı olması güçleştirebilmektedir. Güvenilir ve doğru işgücü piyasası bilgilerine ve rehberliğe erişim de yanlış algıların giderilmesi ve Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımıyla bağlantılı toplumsal gerilimlerin azaltılması açısından büyük önem taşımaktadır.

¹ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, [İstatistikler – Geçici Koruma](#).

² UNHCR Operational Data Portal, 30 Nisan 2026, [Comprehensive Overview of Refugee Returnees](#).

³ Uluslararası Çalışma Örgütü, [ILOSTAT–Türkiye](#).

⁴ Luis Pinedo, 2024, [Next level challenge: Syrian refugee women and the labour market in Türkiye](#), ILO Decent Jobs for Youth Blog.

⁵ Türk kadınlarında işgücüne katılım oranı ise yüzde 37'dir. Türkiye İstatistik Kurumu, [İstatistiklerle Kadın, 2025](#).

Bilgi kutusu 1: Geçici koruma ve uluslararası koruma kapsamındaki kişilerin işgücü piyasasına erişimine ilişkin Türkiye'deki yasal çerçeve

Türkiye, 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na dayanarak 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği'ni yürürlüğe koymuştur.⁶ Bu Kanun, Avrupa dışındaki bir ülkede zulümden kaçan kişiler için "şartlı mülteci" statüsünü getirmekte ve bu kişilerin başka bir yere yerleştirilinceye kadar Türkiye'de geçici olarak ikamet etmelerine olanak tanımaktadır. Mülteci veya şartlı mülteci statüsü için gerekli koşulları taşımayan ancak geri gönderilmeleri hâlinde menşe ülkelerinde ölüm cezasına veya işkenceye maruz kalacak kişilere Türkiye, geri gönderme yasağını da içeren "ikincil koruma" ya da "uluslararası/geçici koruma" sağlamaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilere uygulanan Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)⁷, kalkınma odaklı bir yaklaşım benimsemekte; Türkiye'de koruma arayan Suriyelilere eğitim, sağlık hizmetleri, hukuki temsil, tercümanlık hizmetleri, sosyal yardım ve hizmetlere erişim dâhil olmak üzere çeşitli uzun vadeli haklar ile işgücü piyasasına erişimlerine yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye, 2016 yılında Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'i kabul etmiştir.⁸ Bu Yönetmelik, resmî kaydı bulunan geçici koruma altındaki Suriyeliler ile uluslararası koruma başvuru sahipleri ve statü sahiplerinin kayıt tarihinden altı ay sonra işverenleri aracılığıyla çalışma izni alabilmelerine olanak tanımaktadır. Çalışma izinlerinin işverenler tarafından alınması gerekmekte ve izin yalnızca ilgili işveren nezdinde geçerli olmaktadır; dolayısıyla kişi, çalışma iznini kaybetmeden başka bir işe geçememektedir. İşverenler, Suriyelilere en az asgari ücret ödemek ve sosyal güvenliğe ilişkin yükümlülükleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Son yıllarda idari ve uygulamaya ilişkin güçlükler, aşağıdakilerin hayata geçirilmesiyle hafifletilmiştir:

- 2022 tarihli 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu Uygulama Yönetmeliği;
- geçici koruma altındaki Suriyelilere ve farklı uyruklardan uluslararası koruma başvuru sahiplerine ikamet ettikleri il dışında iş bulma imkânı tanınması ve
- Ocak 2025'ten bu yana Suriyelilerin kayıtlı istihdama daha kolay erişebilmesi için Çalışma İzni Muafiyet Bilgi Formlarının düzenlenmesi.

Bu bağlamda Bilgi Merkezleri, yasal çalışma hakkı ile bu hakka fiilen erişim arasında önemli bir köprü kurmakta, yararlanıcıların idari gereklilikleri yerine getirmelerine yardımcı olmakta ve hak temelli bir kayıt altına alma sürecini desteklemektedir. Merkezler, kayıt altına alma önündeki en kalıcı engellerden biri olan erişilebilir ve güvenilir bilgi eksikliğinin giderilmesine yönelik merkezî bir mekanizma sunmaktadır. Bilgi Merkezleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇŞGB) Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü ile esnaf ve sanatkâr odaları ve belediyeler dâhil olmak üzere yerel uygulama ortaklarıyla yakın iş birliği sayesinde, kayıt altına alma desteğine erişimde güvenilir bir ilk başvuru noktası oluşturmuştur. Merkezler, talebin yüksek olduğu ve yerel işgücü piyasası koşullarının kayıt altına almayı özellikle önemli kıldığı illerde stratejik olarak kurulmuştur. Bu iller arasında Adana, Gaziantep, İstanbul, Konya, Mersin, Şanlıurfa, Bursa ve Hatay yer almaktadır. Merkezlerin rolü; iş arayanlara, çalışanlara ve işverenlere yasal gereklilikler, kayıt işlemleri, sosyal güvenlik teşvikleri ve yükümlülükler uyulmaması hâlinde uygulanacak yaptırımlar hakkında doğru ve ücretsiz bilgi sunmak; aynı zamanda iş arayanları eğitim ve istihdam olanaklarına yönlendirerek kayıt dışılıktan kayıtlılığa geçişi desteklemek olmuştur.⁹

⁶ Türkiye Cumhuriyeti, 2013 tarihli ve 6458 sayılı [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu](#).

⁷ Türkiye Cumhuriyeti, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi uyarınca 13/10/2014 tarihinde yayımlanan [Geçici Koruma Yönetmeliği](#) (2014/6883 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı): [Geçici Koruma Yönetmeliği](#).

⁸ Türkiye Cumhuriyeti, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi uyarınca 15/01/2016 tarihinde yayımlanan [Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik](#) (2016/8375 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı).

⁹ Daha fazla bilgi için bkz.: ILO Evaluation Office, 2024, [Final Independent Evaluation of the programme "Promoting Decent Work for Syrians under Temporary Protection \(SuTP\) and Turkish Citizens \(TC\)"](#)

3. Sonuçlar ve çıkarılan başlıca dersler

Mayıs 2026 itibarıyla Bilgi Merkezleri, mikro, küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) sahiplerine 10.800'ü aşkın danışmanlık hizmeti sunmuş, 30.100 çalışana danışmanlık sağlamış ve 967 işletmenin kayıt altına alınmasını desteklemiştir. Merkezler ayrıca belediyeler ile esnaf ve sanatkâr odaları düzeyinde kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Merkezler, özel aracılardan yararlanıcılardan fahiş ücret talep etmesinin önüne geçmeye yardımcı olarak ve yasal haklar ile insana yakışır iş standartlarına ilişkin farkındalığı artırarak önemli bir önleyici rol de üstlenmiştir.

Bu deneyimler, birkaç önemli derse işaret etmektedir:

- **İlk olarak**, yerel düzeyde erişilebilir bilgi hizmetleri; açık yönlendirme, idari destek ve yararlanıcıların kolayca anlayıp güvenebileceği iletişimle birlikte sunulduğunda kayıt dışılığı azaltabilir ve mevzuata uyumu artırabilir.
- **İkinci olarak**, özellikle esnaf ve sanatkâr odaları veya eğitimli belediye personeli işletmelerin mevcut hizmetlere erişmesini sağladığında, güvenilir aracı kuruluşlar ve güçlü yerel kapasite hizmetlerden yararlanmayı artırmakta ve uygulamanın zaman içinde sürdürülebilirliğini desteklemektedir.
- **Üçüncü olarak**, etkili kayıt altına alma ; bilgi, danışmanlık ve yönlendirme işlevlerinin yalnızca tek noktadan bilgi sunan hizmet masaları olarak çalışmak yerine bütünsel hizmet modelleri kapsamında birlikte sunulmasına bağlıdır.
- **Dördüncü olarak**, siyasi hassasiyetler belediyelerin katılımını aksatabildiğinden ve genel yaklaşımlar kadınların sahip olduğu işletmeler gibi yeterince temsil edilmeyen grupları gözden kaçırabildiğinden, erişim faaliyetleri ve uygulama esnek ve hedefli olmalıdır.

4. Uygulamaya dönük adımlar: Türkiye deneyimlerine dayalı yol haritası

- **Hedef kitle için işgücü piyasası hizmetlerindeki boşlukları giderecek bir köprü olarak Bilgi Merkezleri oluşturun:** Bilgi Merkezleri; bilgi, danışmanlık ve yönlendirme alanlarında erişilebilir ve yerel yapılarla bütünsel destek sunarak kamu hizmetlerini tamamlamak amacıyla kurulmuştur. İşletmelerin, geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve ev sahibi topluluk mensubu çalışanların kayıt altına alınma gerekliliklerini ve işgücü piyasası prosedürlerini daha etkili biçimde yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.
- **Erişim faaliyetlerini ve görünürlüğü güçlendirin:** Dijital iletişimden ve topluluk düzeyinde etkileşimden yararlanarak mevcut hizmetlere ilişkin farkındalığın artırılması büyük önem taşımaktadır. Böylece daha fazla kullanıcı desteğe erken aşamada erişebilir ve kayıt dışı araçlara bağımlılık azalır.
- **Kaynakları talebin en yüksek olduğu yerlere yönlendirin:** İstanbul ve Gaziantep gibi büyük illerdeki Merkezlere personel tahsisi ve hizmetlerin genişletilmesi bakımından öncelik verilmiş; talebin daha düşük olduğu Merkezlerin personel yapısı da buna göre yeniden düzenlenmiştir.
- **Koordinasyonu ve hizmet kalitesini geliştirin:** Veri toplamanın standartlaştırılması¹⁰, personel rollerinin netleştirilmesi, personel devamlılığının güçlendirilmesi ve Merkezler arasında akran öğreniminin desteklenmesi; hesap verebilirliğin artırılması, gecikmelerin azaltılması ve etkili danışmanlık ile kayıt altına alma uygulamalarının yaygınlaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır.
- **Yeterli hizmete erişemeyen gruplara daha etkili biçimde ulaşın:** Kadınların sahip olduğu işletmelere ve diğer hedef gruplara yönelik özel bir erişim stratejisinin çocuk bakım desteği, dil kursları, mesleki eğitim ve ihtiyaçlara göre uyarlanmış danışmanlık gibi tamamlayıcı hizmetlerle birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Engelli kişilere de ücret sübvansiyonları ve iş eşleştirme dâhil olmak üzere ihtiyaçlarına göre uyarlanmış istihdam desteği yoluyla özel destek hizmetleri sunulmuştur.

5. İleriye dönük adımlar

Bilgi Merkezleri etkili olduklarını kanıtlamış olsa da uzun vadeli sürdürülebilirlikleri temel öncelik olmaya devam etmektedir. Faaliyetlerin zaman içinde sürdürülebilmesi için daha güçlü sahiplenme, daha net kurumsal geçiş planları ve gerçekçi finansman modelleri gerekmektedir. Mültecilere yönelik programlarla ilgili siyasi hassasiyetler, özellikle belediyelerin sürece dâhil olduğu durumlarda, önemli bir risk olmaya devam etmektedir. Yakın dönemde yaşanan ani

¹⁰ Tüm Bilgi Merkezleri, işletme sahipleri ve çalışanlar için aynı danışmanlık formlarını kullanmakta ve bilgiler ortak bir veri tabanına girilmektedir. Çalışma izni ve kayıt altına alma masraflarının karşılanması gibi sağlanan mali yardımlara ilişkin kayıtlar da veri tabanına girilmektedir.

kapanma vakaları, seçimle iş başına gelen organlarla kurulacak ilişkinin dikkatli planlama, süreklilik ve beklenmedik durumlara yönelik tedbirler gerektirdiğini göstermektedir. Kurumsallaşma yolunda ilerlemek için personel devamlılığı, açık görev paylaşımı ve standartlaştırılmış çalışma uygulamaları, Merkezler genelinde hizmet kalitesinin korunması açısından kritik önem taşıyacaktır. Modelin sürdürülmesi ve ölçeklendirilmesi için ulusal kurumlarla daha güçlü koordinasyon, daha fazla kamusal sahiplenme ve modelin Türkiye'nin daha geniş kapsamlı istihdam ve kayıt altına alma sistemlerine dâhil edilmesine yönelik daha açık bir yol haritası da gerekecektir. Merkezlerin mevcut hizmet sunum çerçevelerine ve kurumsal bütçelere entegre edilmesi, uzun vadeli sürdürülebilirliklerinin sağlanması açısından elzem olacaktır.

İkinci öncelik, kapsayıcılığı ve erişim faaliyetlerini güçlendirmektir. Mevcut model güçlü sonuçlar elde etmiş olmakla birlikte kadın çalışanlara, kadınların sahip olduğu işletmelere ve engelli kişiler dâhil yeterli hizmete erişemeyen diğer gruplara ulaşmak için hâlen daha sistematik bir stratejiye ihtiyaç duymaktadır. Kadınlara yönelik hedefli bir erişim planının, uygulamaya dönük hizmet uyarlamaları ve daha odaklı bir iletişim stratejisiyle desteklenmesi, bu güçlüğün aşılmasına yardımcı olacaktır.

İletişim bilgileri

Uluslararası Çalışma Örgütü

Route des Morillons 4
CH-1211 Cenevre 22
İsviçre

İşgücü Göçü Şubesi (MIGRANT)

ilo.org/labourmigration
T: +41 22 799 6111
E-posta: migrant@ilo.org